

Ukrainian_Realia

**СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕМИ
Т. Г. ШЕВЧЕНКА «КАТЕРИНА» ТА НОВЕЛИ В. СТЕФАНІКА
«КАМІННИЙ ХРЕСТ»)**

АНОТАЦІЯ

Структура роботи: 34 с. (27 с. основного тексту), джерел 37, додатків 2.

Об'єкт дослідження: українські реалії у англomовному перекладі ліро – епічної соціально – побутової поеми Т. Шевченка «Катерина» та новели «Камінний хрест» В. Стефаніка.

Мета роботи: дослідження реалій на матеріалі художнього тексту та способів їх адаптації у соціолінгвістичному вимірі.

Одержані висновки та їх новизна: зіставний аналіз реалій об'єктивної дійсності та культурних концептів різних мов є важливим для пізнання специфіки, розуміння глибинних витоків та неповторності кожної мови. Вивчення явища граматико – конотаційних реалій у площині українсько–англійського перекладу перебуває у початковій стадії дослідження. Зростання перекладацьких здобутків і розроблення теоретичних засад у цій галузі, без сумніву, підвищить рівень перекладів, урізноманітнить способи відтворення конотаційних граматичних відтінків засобами мови перекладу.

Результати дослідження можуть бути застосовані: у перекладознавстві та лінгвістиці, у зіставному методі досліджень художніх творів.

Перелік ключових слів: СОЦІОЛІНГВІСТИКА, ПОНЯТТЯ «РЕАЛІЯ», СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Соціолінгвістика як наука та місце реалій у ній	5
1.1. Поняття соціолінгвістичного виміру	5
1.2. Реалія як особливий соціолінгвокультурний феномен	7
Розділ 2. Реалії у поемі Т. Г. Шевченка « Катерина» і новелі В. Стефаника «Камінний хрест» та їх переклад	13
2.1. Класифікація реалій у поемі Т. Г. Шевченка « Катерина» та новелі В. Стефаника «Камінний хрест»	15
2.2. Особливості перекладу реалій у поемі Т. Г. Шевченка « Катерина» та в новелі В. Стефаника «Камінний хрест» англійською мовою	21
Висновки	27
Список використаної літератури	30

ВСТУП

В останні десятиріччя науковій розробці проблем міжкультурної комунікації приділяється величезна увага. З'являються нові роботи, в яких досліджуються шляхи відтворення ідейно – художніх особливостей тексту, написаного однією мовою, засобами іншої мови. Іноді здається, що основні труднощі, які виникають у роботі перекладача, теоретично узагальнені та вивчені, запропоновані методи і прийоми їх вирішення [28,с. 93]. Але незважаючи на широке використання в лінгвокраїнознавстві, в теорії та практиці перекладу поняття *реалій*, питання їх систематизації та типології залишаються багато в чому дискусійними. Вони виникають у мові кожного народу мимоволі і, оскільки відображають національну специфіку, часто завдають великих труднощів перекладачам. Кожна країна, кожний народ, кожна місцевість мають свої особливі умови розвитку, які є її характерними рисами, що відрізняють різні культури, надаючи їм щось особисте, надзвичайне, неповторне. У кожній мові існують спеціальні слова, які належать до національної лексики, не маючи повних аналогів в інших мовах. І ці словами називаємо реаліями [10,с. 105].

Особливого теоретичного і практичного інтересу в теорії соціолінгвістики та міжкультурної комунікації набуває проблема реалій, щільно пов'язана з відтворенням національного колориту. Це не суперечить перекладності як філологічному принципу, оскільки загальний арсенал зафіксованого в лексиці пізнаного буття переважно збігається в усіх розвинених сучасних мовах, хоча лексична конкретизація дійсності – розподіл буття на поняття, які виражаються словами чи словосполученнями – у різних мовах відбувається по – різному. Семасіологія звертає все більшу увагу на культурну зумовленість змістового плану мовних одиниць, на їхню історичну, соціальну, етнічну співвідносність з нормами певної національної культури [12, с. 398].

Актуальність усіх питань, пов'язаних з культурою, набула останнім часом неабиякої гостроти. Підвищений інтерес до вивчення та дослідження культури та міжкультурної комунікації стає очевидним та просто необхідним. Дослідники вважають, що такий бум спричинений цілою низкою як позитивних, так і негативних факторів. З одного боку, соціальні, політичні, економічні та інші негаразди в загальносвітовому масштабі призвели до небувалої міграції народів, до їх переселення, змішування, численних сутичок та, як наслідок, до зіткнення культур. А з другого – науково–технічний прогрес та бурхливий розвиток в усіх сферах життя останнього часу відкриває все нові можливості, види, форми і засоби спілкування, головною запорукою ефективності яких є взаєморозуміння, діалог культур, толерантність по відношенню до інших народів та цивілізацій.

Актуальність дослідження, таким чином, зумовлена тим, що питання про природу мовних реалій у художніх текстах та засоби, що їх застосовують для перекладу, є недостатньо вивченими. Разом з тим роль слів – реалій у процесі міжкультурної комунікації доволі важлива.

Метою нашої праці є дослідження реалій на матеріалі художнього тексту та способів їх адаптації у соціолінгвістичному вимірі. Для досягнення поставленої мети в ході нашого дослідження передбачається вирішення наступних **завдань**:

- 1) визначити місце реалії в системі української лексики ;
- 2) визначити зміст поняття «реалія», структуру та типи реалій;
- 3) зробити аналіз перекладу реалій з української мови на англійську на матеріалі поеми «Катерина» Т. Шевченка та новели «Камінний хрест» В. Стефаника.

Об'єктом дослідження є українські реалії у англійському перекладі – епічної соціально – побутової поеми Т. Шевченка «Катерина» та новели «Камінний хрест» В. Стефаника.

Предметом дослідження є засоби перекладу реалій з української мови на англійську.

РОЗДІЛ 1. СОЦІОЛІНГВІСТИКА ЯК НАУКА ТА МІСЦЕ РЕАЛІЙ У НІЙ

1.1. Поняття соціолінгвістичного виміру тексту

Перш ніж приступити до розробки теми нашого дослідження, здається доцільним з'ясувати сутність самого поняття міжкультурної комунікації. Сучасний світ – динамічний світ комунікацій. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Кроскультурні контакти стають частішими, більш тривалими, і в їх контексті здійснюється практична діяльність. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації одночасно. Міжкультурна комунікація, як слушно зазначає П. Донець, «охоплюватиме ціле коло явищ, що має будь – яке відношення до зіставлення та взаємодії культур, а також їх носіїв» [8, с. 19]. Міжкультурна компетентність, в свою чергу, сприяє виробленню практичних навичок спілкування із представниками інших культур, дозволяє максимізувати співробітництво та взаєморозуміння.

Глобалізаційні процеси змінюють не тільки політику й економіку, а й характер людського спілкування, яке набуває нових форм і розв'язує нові завдання. Поширення міжнародних контактів і вивчення іноземних мов зумовлюють інтерес до міжкультурної комунікації як наукової і практичної галузі, що нині переживає динамічний розвиток у всьому світі. Водночас постає потреба у визначенні сутності міжкультурної комунікації, формулюванні її базових принципів, аспектів вивчення.

Комунікація (лат. *communicatio* — робити спільним) — модус існування явищ мови (поряд із мовою та мовленням); спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації. Міжкультурна комунікація вивчає особливості

вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот.

Своєрідність міжкультурної комунікації досліджують різні галузі знання, зокрема, соціологія, культурологія, культурна антропологія, лінгвокраїнознавство, етнолінгвістика, етнопсихологія тощо. В Україні предметне поле досліджень в рамках проблематики “соціолінгвістичний вимір” тільки формується. Цю проблему розробляють у різнопланових працях В. Андрущенко, Н. Висоцька, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, П. Донець, В. Євтух, А. Єрмоленко, Г. Касьянов, М. Кушнарєва, Л. Нагорна, А. Приятельчук, М. Обушний, П. Скрипка.

У кожній культурі можна побачити як універсальні, так і специфічні елементи. Універсальні елементи виступають загальнозначущими для представників різних культур, їх зміст зумовлений спільними для всієї людської спільноти духовними цінностями, що сформувалися протягом тривалого процесу розвитку. Проте кожен народ, кожен етнос пройшов свій власний шлях та має право на власну історію. Ось чому кожна культура має свою специфіку, неповторність, пізнавати яку означає пізнавати скарбницю духу конкретного народу, розуміти його психологію та філософію. Саме тому свідомість людини завжди етнічно маркована – будь – яку картинку, фрагмент уявлення про світ неможливо просто скалькувати і перекласти на іншу мову. Різні мови, безумовно, по – різному розглядають один і той самий світ, позначають одні й ті самі реалії. Не мова, а народ створює свою культуру, а культура так або інакше знаходить своє відображення в мові. Для культури сьогодні важливо побачити себе очима іншої культури: лише в діалозі кожна культура знову отримує свою ідентичність.

Яскравим прикладом міжкультурної комунікації може бути переклад літературного твору іноземною мовою, коли прототекст належить одній літературній мові, а метатекст (переклад) – іншій. Відповідно, через переклад твір стає надбанням не лише національної літератури, а шедевром світової

літератури. При цьому здійснюється не лише суто міжлігвістична інтеракція, а, в повному обсязі, – міжкультурна комунікація.

Одним із найважливіших явищ у теорії і практиці перекладу, яке відіграє важливу роль у процесах подолання лінгвоетнічного бар'єра, є реалія. Переклад реалій – частина великої і важливої проблеми передачі національного й історичного колориту, який своїм корінням сягає самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Як мовні засоби художнього зображення реалії являють собою мовні одиниці, якими однаковою мірою користуються як письменники, автори оригінальних художніх творів, так і перекладачі белетристики. За влучним висловом Р. Зорівчак, відомої вітчизняної дослідниці перекладу та реалій зокрема, “ці, так би мовити, неперекладні одиниці – найцікавіші: невід’ємні від місця та епохи, вони дають найбільше для пізнання способу мислення, побуту й історії носіїв мови–джерела, найщільніше зв’язані з підтекстом твору” [11, с. 39].

1.2. Реалія як особливий лінгвокультурний феномен

Проблемі вивчення реалій та відтворення їх у перекладі присвячено чимало розгорнутих і коротких мовознавчих та перекладознавчих розвідок. Ученими, такими, зокрема, як Р. Зорівчак, С. Влахов і С. Флорін, А. Реформатський, В. Уваров, А. Супрун, В. Рєпін, В. Крупнов, запропоновано різноманітні класифікації реалій, досліджувано труднощі, пов’язані з адекватним перенесенням у перекладний текст всього масиву культурної інформації, закодованої в реаліях, що містяться в першотворі. Ґрунтуючись на аналізі численних перекладів літературних творів, українські дослідники (О. Кундзіч, В. Коптілов, Р. Зорівчак, О.Чередниченко та ін.) показують шляхи подолання мовних перешкод, зумовлених розбіжностями культур.

Реалія – предмети або явища матеріальної культури, національні особливості, звичаї, обряди, а також історичні факти або процеси, які зазвичай не мають лексичних еквівалентів в інших мовах.

У процесі перекладу реалій виникають два основних складних моменти: недостатність у мові перекладу відповідного еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який позначає реалія, та необхідність передати не тільки семантику, а й колорит – національне та історичне забарвлення. Мова як засіб спілкування між людьми координує їх спільну діяльність знаковим способом у процесі мовленнєвої взаємодії людей, в ході якої здійснюється узгодження комунікативних діяльностей на основі ресурсів мовної системи. Мова бере участь не тільки в передачі думки про щось вже пізнане, але і в формуванні нової думки про нові явища, процеси, предмети, тощо. Ця властивість мови проявляється в пізнавальній діяльності людини, в динамічному формуванні та зчепленні думок. Переклад реалій – це частина великої і важливої проблеми передачі національної і історичної своєрідності, яка сходить до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Реалії входять до складу безеквівалентної лексики (БЛ), але належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць.

Головною метою перекладача при передачі реалій є відображення їх у мові перекладу таким чином, щоб читач міг чітко уявити конкретне поняття, вималювати для себе ту картину, що відповідала б реалії в мові оригіналу.

Виникнення слів – реалій у мові зумовлене необхідністю номінації предметів, понять та явищ, специфічних для окремої лінгвокультурної спільності. Вони створюються за фонетичними, лексичними та граматичними нормами мови. Визначення лінгвістичного статусу реалій становить певні труднощі, оскільки між окремими групами референтів та номінуючими їх мовними одиницями не існує однозначної відповідності [4, с. 56].

Безеквівалентна лексика (БЛ) відображає національно–культурну своєрідність мови на лексичному рівні, називає такі поняття та явища у сфері певної культури, які не властиві іншим. БЛ наявна в кожній мові. Критеріями

виокремлення такої лексики можуть бути: 1) семантичний (за яким враховується значення слів). Наприклад реалія – *калина*, яка несе в собі певну семантику для українського народу та вважається символом життя, краси та сили. А ось для іншомовних країн *калина* асоціюється лише з деревом. 2) граматичний (показовий насамперед щодо одиниць, які мають певні формальні показники); 3) функціонально – стилістичний (БЛ може виконувати в тексті функції створення національного колориту) [30]. Наприклад реалія *кобзар* – *Kobzar* служить для створення національного колориту, тому що найбільш широко застосовується по відношенню до українського народу та української історії. Тому, читаючи якийсь твір, читач вже розумітиме, що саме ця реалія передає національне забарвлення та колорит українського народу.

Цінність БЛ полягає в її безмежному лінгвокультурному потенціалі. Н. Є. Миропольська зазначає, що неможливо уявити процес оволодіння мовою без паралельного засвоєння соціального і культурного надбання народу – носія мови. Мова і культура – два явища, зв'язок між якими опосередкований людиною – носієм даної мови, даної культури [20, с. 95–96].

Безеквівалентна лексика може також включати слова – реалії, які позначають, головним чином у текстах, предмети матеріальної культури, що виступають основними для номінативного значення слова. Переклад реалій – це частина великої і важливої проблеми передачі національної і історичної своєрідності, яка сходить до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Реалії входять до складу безеквівалентної лексики, але належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць [2].

У межах безеквівалентної лексики реалії виділяються в окрему перекладознавчу категорію. Аналіз існуючих визначень реалії дозволяє виділити дві основні точки зору на розуміння цього явища – екстралінгвістичну та лінгвістичну. Екстралінгвістичний підхід розглядає реалію як «суто позамовне явище, визначаючи її як факти, пов'язані з

подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу» [5, с. 98]. Щодо лінгвістичної течії, релевантним критерієм виділення реалії вважається її «яскраво виражений національно – культурний колорит, співвіднесеність з об'єктивною реальністю, відображеною в свідомості конкретної лінгвокультурної спільності і, як наслідок цього, відсутність відповідностей в інших мовах» [3, с. 68]. Очевидно, всі реалії входять в обсяг безеквівалентної лексики певного бінарного зіставлення [12, с. 107]. Але ж до її складу входить також частина прислів'їв та приказок, окремі лексеми надзвичайно місткого семантичного наповнення, та інші випадки лексико – семантичної безеквівалентності.

Зіставлення словарного складу будь – якої іноземної та рідної мови з'ясовує, що в іноземній мові поряд з мовними одиницями, що мають поодинокі, або численні відповідності в перекладацькій мові, є такі лексичні і граматичні одиниці, для яких в перекладацькій мові не існує прямих відповідностей. Одиниці іноземної мови, що не мають регулярних відповідностей в мові перекладу, мають назву безеквівалентних одиниць. Безеквівалентна лексика, як зазначає О. В. Суперанська, головним чином, виявляється серед «неологізмів, серед слів, які називають специфічні поняття і реалії, і серед маловідомих імен і назв, для яких треба створювати оказіональні відповідності в процесі перекладу» [25, с. 468].

О. В. Суперанська також відносить до безеквівалентної лексики «імена людей, прізвиська тварин, географічні назви, назви рослин, історичних подій, документів, організацій, партій, символів, транспортних засобів та ін.» [25, с. 472–476].

С. Влахов і С. Флорин вважають, що «реалії входять як самостійне коло слів до безеквівалентної лексики. Частково покривають коло реалій, але з цим частково виходять за межі безеквівалентної лексики терміни, вигуки, екзотизми, аббревіатури, звернення, відступлення від літературної норми; із реаліями стикаються власні імена і фразеологізми... В тих же межах безеквівалентної лексики значне місце займають слова, які б ми назвали

власне безеквівалентною лексикою – це одиниці, які не мають лексичних відповідностей в перекладацькій мові» [6, с. 43]. Болгарські вчені визначають ще один момент, який відрізняє реалію від безеквівалентного слова: «в загальних рисах слово може бути реалією у відношенні до всіх або більшості мов, а безеквівалентним – переважно в рамках однієї пари мов, тобто, як правило, список реалій цієї мови буде більш або менш постійний, який не залежить від перекладацької мови, в той же час, як словник безеквівалентної лексики, опиниться різним для різних пар мов» [6, с. 44].

І. І. Ревзин та В. Ю. Розенцвейг зараховують до реалій географічні назви, власні імена та прізвища [14, с. 24]. Але ж річ у тім, що при трансляційному перейменуванні реалій застосовують різні способи: транскрипцію, транслітерацію, калькування, а географічні назви, власні імена та прізвища можна при перенесенні на ґрунт мови – споживача лише більш або менш вдало транскрибувати чи транслітерувати. Таким чином, ми вже можемо скласти більш– менш чітку думку про своєрідну категорію слів і словосполучень, які називаються реаліями.

При перекладі реалій існує дві основні труднощі: 1) відсутність в мові перекладу відповідника (еквівалента, аналога) із – за відсутності у носіїв цієї мови означуваного реалією об'єкта і 2) необхідність, разом з предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національну і історичну окрасу. Ця справа ускладнюється ще й необхідністю урахувувати цілий ряд обставин, які заважають дати одну на всі випадки життя відповідь. Безумовним є лише одне, що єдиної відповіді тут, як і в перекладі загалом, немає, і перекладач, урахувуючи загальні теоретичні положення і спираючись на володіння мовою, на свій досвід, і чуття, а, в першу чергу, на «контекстуальні обставини», в кожному окремому випадку вибирає шлях, який підходить більш всього, а інколи є одним можливим. Отже, при перекладі ще важливо врахувати прагматичне значення, тобто ту функціональну роль, яку реалія відіграє у конкретному повідомленні.

Вибір способу перекладу реалій і слів із національно зумовленим денотативним значенням прямо залежить від певних суворо зумовлених факторів, до яких зараховують семантичну та структурну складність (подібність) реалій відносно мови, якою вони перекладаються. Також вибір великою мірою залежить від власного підходу перекладача до вирішення тієї чи іншої проблеми, мети, а також сфери, у якій здійснюється переклад. Зокрема, це зумовлює можливість того, що одна й та сама лексична одиниця – реалія – може перекладатися різними способами [15, с. 72].

Різні дослідники пропонують різноманітні засоби перекладу реалій, включаючи той чи інший прийом передачі національної мовної одиниці. За С. Флориним і С. Влаховим у практиці перекладу зустрічаються такі засоби передачі реалій.

I. Транскрипція(транслітерація);

II. Переклад (заміна, субституція):

1. Введення неологізму:

A) калька;

B) напівкалька;

B) освоєння (адаптація);

Г) семантичний неологізм.

2. Приблизний переклад:

A) відповідність за родом та видом;

B) функціональний аналог;

B) опис, пояснення, тлумачення.

3. Контекстуальний переклад [6, с. 93].

При калькуванні існує небезпека існування в перекладі буквалізму, який є вкрай небажаним. І перекладач повинен використовувати цей засіб лише тоді, коли у мові перекладу дійсно відсутнє відповідне слово або словосполучення.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЇ У ПОЕМІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА «КАТЕРИНА» І НОВЕЛІ В. СТЕФАНИКА «КАМІННИЙ ХРЕСТ» ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД

Реалія – елемент культури, під яким розуміють сукупність матеріальних та духовних цінностей суспільства, що історично склалась на основі економічного базису. В кожній мові є слова, що ніяк не вирізняються серед інших слів, але передати їх при перекладі буває досить непросто. Адже реалії–специфічні слова або назви предметів в духовній та матеріальній культурі, що притаманні тільки певному народу. Реалії виступають означеннями предметів, понять, типічних особливостей певного географічного місця, матеріального життя, соціально – історичних особливостей деяких людей, нації, країни, племені, що являють собою національний, місцевий та історичний колорит. Такі слова не мають точних відповідників в інших мовах. Тому їх переклад вимагає якомога більшої точності та зрозумілості для читача. Головною метою перекладача при передачі реалій є відображення їх у мові перекладу таким чином, щоб читач міг чітко уявити конкретне поняття, вималювати для себе ту картину, що відповідала б реалії в мові оригіналу [7].

У спеціальній фаховій літературі існує велика кількість визначень реалій. Проте найвідомішим залишається визначення, запропоноване болгарськими дослідниками С. Влаховим та С. Флорином: « Слова і словосполучення, які називають об'єкти, що притаманні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу та чужі іншому; будучи носіями національного і історичного колориту, вони, як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) іншими мовами і, відповідно, не піддаються перекладу на загальних підставах, вимагаючи особливого підходу» [6, с. 19].

Певну близькість з семантичного та стилістичного боку мають реалії з термінами – мовними знаками, які репрезентують наукові поняття спеціальної професійної галузі знань. Їхня кореляція полягає в тому, що

інколи термін збігається з реалією, тобто існують терміни – реалії. Наприклад «рутин світ» – назва рослини і, отже, термін. Водночас в українсько – англійському бінарному зіставленні це – реалія, бо такої рослини немає в англійському світі. Як і реалії, терміни можуть набувати переносного значення, це – один із активних процесів у сучасних мовах.

За походженням терміни і реалії різняться між собою. Реалії виникають переважно в народній гушці, а терміни створюють учені та спеціалісти – практики, часто на основі елементів з латинської та грецької мов або шляхом свідомого переосмислення звичайних «неспеціалізованих» слів. Сукупність термінів з певної галузі створює єдине ціле – терміносистему. Опис значення терміна тотожний самому його значенню, у реалії ж можна виділити при описі окремі аспекти. Терміни і реалії по – різному стають широковідомими: терміни як назви певних предметів починають часто вживатися з поширенням цих предметів, в науці це зв'язано з процесом обміну науковою інформацією. Реалії проникають в інші мови завдяки художньому перекладу і засобами масової комунікації. Головна розбіжність між ними – сфера їхнього вжитку, функціонально – стилістичний критерій: терміни найширше вживаються у мові науки, вони – основа всіх терміносистем. Реалії переважають у художніх текстах, усному мовленні [16, с. 121 – 122].

Зауважимо, що твердження, нібито реалії перекладаються, – неточне. Перекласти – це значить віднайти відповідник у цільовій мові, а як же цього досягти, якщо в етнокультурі, матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища. Отже, у випадку реалій доречно говорити не про переклад у буквальному розумінні, а лише про віднайдення семантико – стилістичного відповідника або про трансляційне перейменування реалій [16, с. 122].

2.1. Класифікація реалій у поемі Т. Г. Шевченка « Катерина» та в новелі В. Стефаніка «Камінний хрест»

Порівняльні конструкції з лексемами – реаліями часто трапляються у художньому мовленні. Цікаво, що реалії найчастіше використовують у порівняльній структурі як елемент – **об'єкт**, – те, з чим порівнюють. Це логічно, оскільки колоритні етномовні елементи мови часто дають змогу письменникові створити яскравіший, емоційно насиченіший образ.

У межах предметного поділу розрізняють такі реалії:

- Географічні реалії (топоніми) – назви населених пунктів, місцевості, регіону, об'єкту.
- Етнографічні реалії – позначення побуту, праці, мистецтва та культури, етнічних об'єктів, міри та грошей (складають значну кількість предметних реалій загалом).
- Суспільно – політичні реалії – назви адміністративно – територіального устрою, органи та носії влади, звання, титули, заклади, соціальні явища та ін. [21, с. 191].

У ході дослідження ми наведемо приклади реалій та запропонуємо їх переклад, користуючись матеріалом нашого дослідження. Усі надані нижче приклади реалій було взято з поеми видатного українського письменника Тараса Григоровича Шевченка «Катерина» та з новели В. Стефаніка «Камінний хрест». Перед тим, як давати переклад реалій, вважаємо доцільним розглянути їх класифікацію та структуру.

Окремі слова: москалі, Московщина, ненька, Пугач, чумак, гетьман, Гриць, калина, запічок, Дунай, муштрувати, господар, староста, бояри, хустиночка, копа, пан, торбина, ціпок, чумачка, Броварі, хуртовина, завірюха, карбівничий, баритися, кобзар, курява, сіромаха та ін. (Т. Шевченко «Катерина»).

Окремі слова: газда, дишло, борозна, нашильник, чоло, сіто (сітка), паха, сміхованці (жартівники), переломаний, військо та ін. (В. Стефанік «Камінний хрест»).

Словосполучення: карі очі, коса покрита, червона калина, сріблом – золотом, панське личко (Т. Шевченко «Катерина») [32].

Словосполучення: пильною доріжкою, ремінна шлея, на леду (лід), зілля і бадилля, налягав на ногу, бодяк (колючка) забився та ін. (В. Стефаник «Камінний хрест»).

На відміну від поеми «Катерина», у новелі «Камінний хрест» зустрічається велика кількість речень (переважно репліки героїв), в яких фактично кожне слово є реалією, часто вираженою діалектизмами. І щоб зрозуміти, про що йде мова в реченні, потрібно прочитати та проаналізувати всі наведені реалії одразу. Тому, на нашу думку, доречно наводити одразу весь фрагмент:

— *«Та цю (цю) ногу сапов шкребчи (сапою шкреби), не ти її слинов (слиною) промивай,»* — *говорив Іван іспересердя. – «Bah! It would be better to scrape this foot with a hoe rather than wash it with spit,» - grumbled Ivan angrily.*

«Видів (бачив) його патороч (випадок, неприємність) зі свого поля» – *«seeing Ivan's predicament, someone from the neighbouring field.»*

— *«Не біси, вігниєш та й сам віпадеш, а я не маю часу з тобою панькатися...»* – *«Never mind, rot and fall out by yourself. I haven't the time to waste on you.»*

— *«Діду Іване, а батюгов (батогом) того борозного, най (хай) біжить, коли овес поїдає...»* – *«Grandpa Ivan, use the whip on that plow – horse, and make him run if he eats oats.»*

«Мав у поясі хибу (ваду), бо все ходив схилений, як би два залізні краки (гаки) стягали тулуб до ніг.» – *«He had a defect in his waist and always walked stooped, as if weighted down by two iron hooks pulling the trunk of his body toward his feet.»*

«А всього маєтку лишив йому тато букату (шматок) горба щонайвищого і щонайгіршого над усе сільське поле.» – *«and all the wealth his father had left him was a chunk of a hill – top, the steepest and poorest land in the whole village.»*

«На тім горбі копали жінки пісок, і зівав (позіхав) він ярами та печерами під небеса, як страшний велетень.» – *«women had been digging for*

sand on that hill, and now it yawned with ravines and caves under the heavens, like some terrible giant.»

Надалі ми зробимо класифікацію за предметною ознакою реалій, які ми вибрали для подальшого перекладу.

Гриць, Пугач, Івась – етнографічні реалії, власні імена.

Московщина, Дунай, Броварі, Київ, Дніпро – географічні реалії, найменування об'єктів географії.

Москалі, чумак, гетьман, староста, бояр, чумачка, пан – суспільно – політичні реалії, назви посад.

Ненька, господар, газда – етнографічні реалії, побут – люди.

Кобзар – етнографічні реалії, мистецтво, культура.

Хуртовина, завірюха, куряві – етнографічні реалії, природні явища.

Хустиночка, жупан – етнографічні реалії, побут, одяг.

Торбина, ціпок, запічок – етнографічні реалії, побут.

Калина – етнографічні реалії, назва рослини.

Сіромаха – етнографічні реалії, побут, люди.

Користуючись англійськими перекладами наведених творів, вважається доцільним навести переклад всіх цих реалій:

Москалі – Moskali (tsarist army soldiers and officers were called Moskali after Moscow, the capital of Russia);

Московщина – Moscovschina (tsarist Russia);

Ненька – mother;

Газда – gazda;

Пугач – Puhach (leader of one of the peasant rebellions against serfdom);

Чумак – Chumak (cart – driver);

Гетьман – Hetman (a chiefman of the Cossacks of early Ukrainian history);

карі очі – dark – eyed;

трубити – bugle;

коса покрита – that her braids were covered;

калина – guilder rose (snowball tree);

хустиночка – kerchief;
запічок – in the corner (stove couch, place between the stove and the wall,
stove niche);
муштрувати – attend;
Дунай – Danube;
господар – hospodar (a master of the house, host, owner, husband – man);
боляри – best men (bridegroom’s assistants);
старости – elders (master of ceremonies at the wedding);
Безбатченком – parentless;
пазуха– mother’s breast;
жупан – fine clothes (zhupan, elaborate jacket worn by Kozaks);
копа – sheave (wheat stack);
пан– gentleman (rich man, noble, lord, gentry);
свита – overcoat;
торбина – sack;
ціпок – staff;
личко – sweet face;
попідтинню – under fences;
завірюха – storm;
личаки – bast – shoes;
шкандибати – to limp;
хуртовина – blizzard;
курінь – shack;
байстрюк – bastard;
яр – ravine;
верба – willow;
карбівничий – watchman;
цуратися – castaside;
наймичка – servant – girl;
покритка – unmarried mother, unwed mother;

лісничі – woodsmen;

возлісся – forest edge;

шубовснути – splash;

панське личко – noble features;

кобзар – the Kobzar (a man, who plays on a kobza, a blind minstrel);

бублик – bun;

шестерня – a coach of six passes;

курява – the whirling dust;

сіромаха – poor wretch [29].

Наведемо приклади перекладу реалій з «Камінного хреста» В. Стефаника:

«Ніхто не орав його і не сів і межі ніякої на нім не було.» – «no one had ever plowed or sown it, and it was not surveyed or marked in any way.»

«Лиш один Іван узявся свою пайку копати і сіяти.» – «Ivan was the only one who took to digging and sowing his share of the land.»

«Часом на долишні ниви спадав із горба його голосний крик.» – «occasionally, his loud voice would drop down on the cultivated fields below.»

– «Е–ех, мой, як тобов грєну (тобою ударю, кину тебе), та й по нитці розлетишси (розлетишся), який же–с тежкий (важкий)!» – «Confound it! Ill dash you down so hard that every thread'll fly apart, you're so heavy!»

«Але, відай (мабуть), ніколи не гримнув (кинув), бо шкодував міха (мішка), і поволі його спускав із плечей на землю.» – «but apparently he never did fling any sack too hard, because he hated to lose it, and just slid it down gently from his shoulders to the ground.»

– «Сонце пражить (пече), але не пражить, аж вогнем сипле, а я колінкую (повзу на колінах) з гноєм наверх, аж шкіра з колін обскакує (облазить). Піт із–за кожного волоска просік (йшов), та й так ми солоно в роті, аж гірко. Ледви я добивси (ледве дійшов) на гору. А на горі такий вітрець дунув на мене, але такий легонький, що аж! А підіть же, як мене за мінуту (хвилину, мить) в попереці зачело (почало) ножами шпикати

(шпигати, колоти) – задав–сми, що минуси (помру)!» – «The sun was scorching hot, not only scorching but scattering fire. And I was down on my knees, inching upwards with a sack of manure so hard that the skin on my knees seemed to be ripping off. Sweat was seeping out of every hair of mine, and my mouth felt so salty it was bitter. I hardly made it to the top. And on the top such a light breeze blew on me, such a light, very light one! And then, for all you know, within a minute my spine felt as if it was being stabbed with knives. I thought I was done for!»

«Від цієї пригоди Іван ходив усе зібганий (зігнутий) у поясі, а люди прозвали його Переломаний.» – «ever since this misfortune Ivan always walked bent at the waist, and people nicknamed him «perelomaniy».»

«Але хоч той горб його переломив, то політки (врожай) давав добрі.» – «but though that hill broke his body, it yielded him good crops.»

— «Був - сми (собі) наймитом, а потім вібув-сми десіть рік у воську, та я стола не знав, та й коло стола мені їда не йде до трунку (шлунку).» - «I've been a hired servant, and later I served ten years in the army, but I was never near a table. The food doesn't go down to my stomach well at the table.»

«Отакий був Іван, дивний і з натурою, і з роботою.» - «such was Ivan, odd in nature and in work.»

«Гостей у Івана повна хата, газди і газдині.» - «Ivan's house was full of guests, all landholders and their wives.»

«Іван спродав усе, що мав, бо сини з жінкою наважилися (зібралися) до Канади, а старий мусив укінці податися.» - «he had sold everything he owned because his sons, together with his wife, were determined to go to Canada, and the old man, finally, had to give in.»

«Спросив Іван ціле село.» - «Ivan invited the whole village.»

«Стояв перед гостями, тримав порцію горівки (горілки) у правій руці і, видко, каменів, бо слова не годен був заговорити.» - «standing before his guests, with a glass of whiskey in his right hand, he was apparently petrified, because for a long while he could not utter a single word. When in the end his speech was restored, he began to stammer.»

2.2. Особливості перекладу реалій у поемі Т. Г. Шевченка «Катерина» та в новелі В. Стефаника «Камінний хрест» англійською мовою

Отже, наведений переклад реалій свідчить про те, що в більшості випадків немає відповідного еквіваленту для передачі тієї або іншої реалії. Виходячи з цього, мета нашого подальшого дослідження полягає у пошуку та аналізі їх перекладу та засобів, які були використані.

Як бачимо, М. Скрипник, чий переклад ми використали для нашого дослідження, застосовує різні засоби перекладу реалій. Розглянемо їх детальніше:

1. Транскрипцію і транслітерацію він застосовував, якщо реалія набула статусу інтернаціоналізму, тобто назва чого–небудь або якогось поняття, відома широкому колу читачів. Наприклад: *кобзар* – *Kobzar*. Тобто це слово вже знайоме всім народам як суто українське, але всі розуміють його значення без додаткового пояснення.

2. Але інколи, окрім транскрипції або транслітерації перекладачеві доводилося додавати **пояснення** до реалій, тому що читачам вони не досить відомі. Таке пояснення він давав у вигляді зноски після самої транскрипції чи транслітерації. Наприклад: *Пугач* – *Puhach* (leader of one of the peasant rebellions against serfdom), *Чумак* – *Chumak* (cart – driver), *Гетьман* – *Hetman* (a chiefman of the Cossacks of early Ukrainian history). Тобто такі пояснення даються для того, щоб читачеві стало більш менш зрозуміло, що саме мається на увазі під цією реалією.

3. Лише **описовий переклад** було застосовано тоді, коли в перекладацькій мові немає адекватного еквіваленту, який можна було б надати в перекладі.

Дуже часто, на наш погляд, перекладачі використовували функціональний аналог, який дозволяє замінити національну реалію «нейтральним», не забарвленим у барви перекладацької мови шляхом. Лише

б аналог дійсно зображав функціональну заміну реалії, яка перекладається. Ось наприклад такі реалії : *шкандибату*– *limp*; *цінок, торбина* – *staff*; *бублик* – *bun*; *завірюха* – *storm*; *свита* – *overcoat*, тощо [29]. У цих випадках перекладач не знайшов відповідного еквіваленту в англійській мові та переклав цю реалію, пояснюючи «нейтральним» шляхом її тлумачення. Розглянемо ці реалії детальніше: наприклад *завірюха* – *storm*. Тут автор застосував просте слово **storm**, яке можна перекласти як *буря, шторм, ураган, град* та ін. Звісно, що кожен читач зрозуміє, що це слово позначає погану погоду або сильний вітер, але саме колорит та національна окраска слова « завірюха» передано не досить вдало. Аналогічний випадок відбувається також з іншими реаліями, наданими вище. Тобто цей шлях перекладу дозволяє замінити реалію «нейтральним» значенням, яке буде зрозумілим для кожного читача.

4. Проаналізувавши англійський переклад поеми «Катерина», ми побачили, що також дуже часто застосовується і інший спосіб передати значення тієї або іншої реалії, це *калька*.

Іншими словами, це буквальный переклад, який дозволяє перенести в мову перекладу реалію з максимальним збереженням семантики, але далеко не завжди без втрати колориту. Тобто кальки перекладач застосовує, якщо при дослівному перекладі зміст реалії залишався і вона була зрозумілою для читача. Наприклад: *запічок* – *in the corner (of the stove)*. У цьому випадку перекладене не саме слово «запічок», а лиш дається його пояснення декількома словами, для того, щоб читачеві було хоч трошки зрозуміло, де саме знаходиться цей «запічок» та що це таке.

Можна привести ще приклади такого засобу перекладу реалій: *жупан* – *fine clothes* (це верхній чоловічий або жіночий одяг заможної козацької старшини, шляхти та міщан. Перекладено як *гарний, дорогий одяг* і саме це значення дає змогу хоч трошки зрозуміти, що саме таке *жупан*). Те ж саме явище також прослідковується і в інших реаліях: *личко*– *sweetface*, *покритка* – *unwed mother*, *панське личко* – *noble features* (тут *noble* – шляхетний,

знатний), *пазуха* – *mother's breast*, тощо [29]. Тобто автор намагається пояснити реалію простими словосполученнями або фразами, які більш менш передають її значення. Але існує і трохи інший засіб, який дуже схожий с калькою, це семантичний неологізм. Це нове слово або словосполучення, яке дозволяє передати змістовий склад реалій. Від кальки його відрізняє відсутність етимологічного зв'язку з оригіналом. Наприклад: *сіромаха* – *poor wretch*. Якщо перекласти дослівно, то це – бідолоха. Звичайно, в цілому контексті зрозуміло, що це нещасна, бідна людина, але якщо звернутися до етимології цього слова, то ми можемо зазначити, що *сіромаха* – це саме бродячі ченці, які не мають постійного місця перебування. Отже, ця реалія використана трохи невдало, але в загальному контексті читач розуміє, про що саме говориться.

5. Надалі ми можемо запропонувати ще один засіб, який застосовував перекладач при перекладі поеми, це **введення неологізму (освоєння)**. Як ми вже знаємо, це адаптація реалії, тобто надання їй на основі іноземного матеріалу вигляду рідного слова [6]. Щодо нашого тексту дослідження, то тут ми також можемо прослідкувати, що перекладач також застосовує цей засіб. Так наприклад: *Москалі* – *Moskali* (tsarist army soldiers and officers were called Moscali after Moscow, the capital of Russia);

Московщина – *Moscovschina* (tsarist Russia); Застосовуючи цей спосіб перекладу реалій, автор не вдається до пояснення, хто саме такі Москалі та Московщина, адже він переконаний, що кожен читач знає історію та має уявлення щодо значення цих реалій.

6. Інший засіб, який ми можемо прослідити в ході нашої роботи, це - **принцип родо – видової заміни**. Такий спосіб дозволяє передати (приблизно, наближено) зміст реалій більш широким, загальним значенням. Тобто автор застосовує прийом генералізації. Наприклад: *ненька* – *mother*, *куринь* – *shack*. Тобто, ми можемо сказати, що в цих випадках застосовано саме цей засіб, оскільки ми бачимо, що перекладач використовує узагальнене слово *mother* по відношенню до українського еквіваленту *ненька*. Інший приклад також

вдало ілюструє цей принцип, де автор просто використовує слово з широким значенням – *shack* (хати́на, халу́па).

Як бачимо, перекладач використовує різні засоби перекладу реалій. Транскрипцію і транслітерацію вона застосовує, якщо реалія набула статусу інтернаціоналізму, тобто, вже відома читачу. Також використовувався описовий переклад вони, якщо в перекладацькій мові немає адекватного еквіваленту, який можна було б надати в перекладі. Дуже часто, на наш погляд, перекладач використовував функціональний аналог. Вона робила це в тих випадках, якщо в нашому народі, країні існує подібна за змістом та функціями реалія. І кальки автор застосовував, якщо при дослівному перекладі зміст реалії залишався і вона була зрозумілою для читача.

Тема помилок у перекладацькій діяльності є досить цікавою не тільки з практичної, а із науково – методичної точки зору. Аналіз, класифікація та усунення типових перекладацьких помилок сприяє якісній підготовці фахівців – перекладачів. Справа в тому, що на практиці якість перекладу визначається шляхом виявлення наявності або відсутності в перекладі конкретних недоліків. Якісним вважається переклад, що не має істотних недоліків (помилки). Практичне уявлення перекладача про якість перекладу значною мірою формується саме через розуміння помилок у перекладі.

В ході аналізу нашого дослідження, можна зазначити, що в деяких випадках ми не зовсім згодні з перекладачем.

Наприклад, розглянемо реалію *калина*. Так в українському художньому мовленні дуже часто вживається це слово і в денотативному плані як поширена на Україні рослина, і в конотативному як ознака червоної барви, символ краси, дівочої невинності. Для англійців же калина – не більше, ніж кущ з гіркуватими ягодами. Якщо реалія «калина» в оригіналі несе денотативну інформацію, то її англійські часткові відповідники – це слова *a guilder rose, a snow ball tree*, які ніяких конотативних асоціацій не спроможні викликати. В асоціативному плані відносним відповідником реалії «калина» є лексема *a cranberry* (« журавлина»). Уже в 19 – му ст. ця лексема вживалася в

англійській літературі з конотативною семантикою дівочої невинності та червоної барви [16, с. 123]. Тобто, у цьому випадку ми можемо сказати, що перекладач просто переклав слово «калина» як саме рослина і не підібрав відповідну реалію, яка б для англійських читачів теж мала конотативне значення та несла в собі національне забарвлення.

Інший приклад, який ми розглянемо, це реалія *курінь* – *shack*. Тут ми не зовсім згодні з тим, як перекладено цю лексему. Автор не досить вдало підібрав відповідник англійською мовою, тому що «курінь» – це козацька будівля, часто тимчасова, призначена для ночівлі, зимівки і т. д. А у англійському перекладі використано слово «*shack*» (хата, хатина, халупа). І ми визначили, що в цьому випадку не зовсім влучно застосовано саме переклад «*shack*», тому що він в цілому не передає саме конотативного значення тієї української реалії «курінь».

Надалі ми проаналізуємо ще один приклад: *сіромаха* – *poor wretch*. Як вже зазначалось раніше, якщо перекласти дослівно, то це – бідолоха, але якщо звернутися до етимології цього слова, то можна сказати, що *сіромаха* – це бродячі ченці, які не мають постійного місця проживання. Отже, ця реалія використана трохи невдало, але в загальному контексті читач розуміє, про що саме говориться, що це бідна та нещасна людина.

Прикладів перекладу реалій, з якими ми не зовсім згодні, небагато, але все ж таки вони існують, і це нашою думкою, що для того, щоб перекладати реалії і робити це досконало, треба декілька років присвятити лише на вивчення цієї перекладацької одиниці.

Таким чином ми можемо зазначити, що переклад реалій – це справа не тільки перекладацької техніки, а й перекладацького мистецтва. Залежно від переваги певного виду інформації, що її несе реалія в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, зокрема національно – культурної, локальної), від композиційної заданості реалії в ситуативному контексті, перекладачі по – різному відтворюють її семантико – стилістичні функції [11, с. 84]. Вибір способу їх перекладу – непростий, адже саме в перекладі реалія

посилює свій стилістичний потенціал, свої виражальні можливості, а в певних випадках стає ключовим словом тексту. Щоб досягти високого ступеня адекватності в перекладі, зберегти національний колорит першотвору, перекладач повинен бути добре обізнаним з матеріальними та історико –культурними умовами життя народу, з мови якого здійснюється переклад, а також із експресивним потенціалом цільової мови [23, с. 174].

ВИСНОВКИ

Звернення до теми «Українська реалія як проблема міжкультурної комунікації (на матеріалі поеми Т. Г. Шевченка «Катерина» та новели В. Стефаніка «Камінний хрест»)» та спроба вирішення задач, які були поставлені для розгорнутого аналізу цих реалій, дають змогу зробити наступні висновки.

Дослідженню реалій присвячено дуже багато праць відомих перекладознавців, а саме – С. Флорина, С. Влахова, О. Ф. Бурбака, Р. П. Зорівчак, О. В. Суперанської, Я. І. Рецкера, А. В. Федорова. Це свідчить про те, що ця тема є однією з найцікавіших та менш вивчених у всій історії перекладу. У перекладознавчих працях слово «реалія» з'явилося в 40-х роках. Уперше його вжив відомий фахівець А. В. Федоров у своїй праці «О художественном переводе» (1941). Також дослідженню реалій присвячені такі роботи: «Перекладацька думка і перекладацький недомисел» (1954) О. Кундзіча, «Лексичні питання художньої прози» (1975) В. С. Віноградова, «Непереводимое в переводе» (1980) С. Влахова та С. Флорина, які, як вважають, найглибше і найточніше дослідили реалії. При зіставленні словарного складу будь-якої іноземної мови, з'ясовується, що поряд з мовними одиницями, що мають одиничні або численні відповідності в перекладацькій мові, в іноземній мові є ще й такі лексичні і граматичні одиниці, для яких в перекладацькій мові не існує прямих відповідностей. Такі одиниці мають назву безеквівалентних одиниць, і до їх складу входять неологізми, слова, які називають специфічні поняття і реалії, маловідомі імена і назви [25, с. 468]. С. Влахов і С. Флорин відносять до складу безеквівалентної лексики, окрім реалій, терміни, вигуки, екзотизми, звернення, фразеологізми, звукоімітації [6, с. 43]. Також, деякі автори, такі як О. В. Суперанська, В. Н. Комісаров зараховують до безеквівалентної лексики імена людей, прізвиська тварин, назви рослин, історичних подій, документів, організацій, партій, символів, транспортних засобів та ін. [25, с. 472–476].

С. Влахов і С. Флорин вважають, що «реалії входять як самостійне коло слів до безеквівалентної лексики; терміни, вигуки, екзотизми, аббревіатури, звернення частково покривають коло реалій, але з цим, частково виходять за межі безеквівалентної лексики» [6, с. 68].

Що стосується змісту поняття реалії, існує декілька визначень, тому що різні фахівці зараховують до реалій різне коло слів. Л. Н. Соболев, наприклад вважає, що «реалія – це побутові і специфічні національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [24, с. 290]. С. П. Ковганюк вважає, що «реалії – це назви предметів і явищ матеріальної і духовної культури певного народу, які в перекладі залишаються незмінними» [10, с. 106].

Щодо структури реалій, то у перекладознавців також немає про це однієї думки. В результаті аналізу висловів фахівців стосовно структури реалій, можемо зробити висновок, що реаліями можуть бути окремі слова, словосполучення, речення, скорочення (аббревіатури) і, інколи, фразеологічні звороти. Також багато вчених – перекладознавців намагалися зробити свою класифікацію реалій, але найбільш досконалою є класифікація С. Влахова і С. Флорина, яка має такий вигляд: – за предметною ознакою реалії бувають: географічні; етнографічні (побут, праця, мистецтво і культура, етнічні об'єкти); суспільно–політичні (адміністративно–територіальний устрій, органи та носії влади, суспільно–політичне життя, військові реалії) [6, с. 65–67].

Проаналізувавши деякі реалії з поеми Т. Г. Шевченка «Катерина» та новели В. Стефаніка «Камінний хрест», ми з'ясували, що більшість реалій в цих творах етнографічні (Гриць, ненька, господар, кобзар, жупан, калина та ін.) або суспільно–політичні (москаль, чумак, гетьман, староста, бояр, пан та ін.). Хоча в поемі «Катерина» зустрічаються також і географічні реалії (Московщина, Дунай, Броварі, Дніпро та ін.), але їх набагато менше. Що стосується структури реалій із цього твору, то ми бачимо, що вони бувають окремими словами, словосполученнями, але немає реалій – речень та реалій –

фразеологічних зворотів. В новелі В. Стефаніка «Камінний хрест», навпаки, в основному, це - фразеологічні звороти, та велика кількість реалій, об'єднаних в одне речення. Розглянувши всі ці реалії більш докладніше, ми прийшли до висновку, що М. Скрипник, чий переклад «Катерини» ми використовували у нашому дослідженні, застосовувала різні засоби перекладу реалій, намагаючись на допомогу того або іншого способу якомога точніше передати значення та національне забарвлення реалій. Але в деяких випадках ми не зовсім згодні з перекладом реалій, тому що було не зовсім зрозуміло, що хотів сказати сам автор, використовуючи ту чи іншу реалію.

Отже, загалом можна сказати, що зіставний аналіз реалій об'єктивної дійсності та культурних концептів різних мов є важливим для пізнання специфіки, розуміння глибинних витоків та неповторності кожної мови [1, с. 75]. Вивчення явища граматико – конотаційних реалій у площині українсько–англійського перекладу перебуває у початковій стадії дослідження. Зростання перекладацьких здобутків і розроблення теоретичних засад у цій галузі, без сумніву, підвищить рівень перекладів, урізноманітнить способи відтворення конотаційних граматичних відтінків засобами мови перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Когнітивний аспект зіставного аналізу мовного образу реалій / Ф. С. Бацевич, Р. А. Пітковська // Іноземна філологія. — 1996. — № 109. — С. 74—80.
2. Бугулов И. Н. Особенности передачи слов – реалий в переводах англоязычной литературы развивающихся стран / И. Н. Бугулов, О. Ф. Шевченко // Теория и практика перевода. — 1985. — № 12. — С. 106—109.
3. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу / О. Ф. Бурбак // Іноземна філологія. — 1985. — № 79. — С. 68—74.
4. Бурбак О. Ф. Сутність та функції національно – культурного компонента лексичного значення реалій / О. Ф. Бурбак // Мовознавство. — 1986. — № 4. — С. 56—59.
5. Бутковська О. Терміни на позначення взаємодії мов у різних соціолінгвістичних традиціях, ISSN 2227-5525. Мова і суспільство. 2017. Випуск 8. С. 12–21 Language and society. 2017. Issue 8. P. 12–21.
6. Вайсбурд М. Л. Реалии как элемент страноведения / М. Л. Вайсбурд // Русский язык за рубежом. — 1972. — № 3. — С. 98.
7. Влахов С. И. Непереводимое в переводе : Учеб. пособ. / С. И. Влахов, С. П. Флорин. — М: Р. Валент, 2006. — 448 с.
8. Гавриленко А. В. Мовні реалії та проблема перекладу / А. В. Гавриленко, І. К. Кобякова // Філологічні трактати : Науковий журнал. — 2011. — № 3. — С. 74—78.
9. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики / П. Н. Донец. — Харьков : Штрих, 2001. — 386 с.
10. Зорівчак Р. П. Граматико – конотаційна реалія як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак // Теория и практика перевода. — 1987. — № 14. — С. 33—42.

11. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні : перекладознавчий аспект / Р. П. Зорівчак // Іноземна філологія. — Львів — 1994. — № 107. — С. 104—111.
12. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). — Львів: Вид – во при Львів. ун–ті, 1989. — 216 с.
13. Зорівчак Р. П. Реалія як компонент національно – культурного контексту: перекладознавчий погляд / Р. П. Зорівчак // Одиниці та категорії сучасної лінгвістики. — Донецьк : Юго – Восток. — 2007. — С. 398—428.
14. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Курс лекций. — М: ЭТС. — 2000. — 192 с.
15. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). — М: Высш. шк., 1990. — 253 с.
16. Котеленець Н. П. Особливості передачі українських реалій у сучасній англomовній прозі / Н. П. Котеленець // Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки. — 2011. — № 1. — С. 71 — 77.
17. Ктитарова Н. К. Мовні реалії та проблема їх перекладу / Н. К. Ктитарова // Східні і західні слов'яни. Теорія і практика перекладу. — 2009. — № 2. — С. 119—123.
18. Лабонська Ю. Г. Основні класифікаційні типи способів перекладу українських реалій англійською мовою / Ю. Г. Лабонська // Modern trends and innovations in teaching foreign languages. — К: НТУУ «КПІ», 2011. — 249 с.
19. List of English words of Ukrainian origin // Wikipedia, the Free Encyclopedia, 2008 [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_English_words_of_Ukrainian_origin
20. Лотоцька О. Л. Реалії в міжкультурному аспекті перекладу англomовних текстів // О. Л. Лотоцька, Л. В. Собчук. — Філологічні трактати. — Том 5. № 4. 2013. С. 47–51.
21. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / В. Н. Манакин. — К: Знання. — 2004. — С. 122 — 150.

22. Мацюк Г. П. До витоків соціолінгвістики: соціологічний напрям у мовознавстві : монографія. (Сер. : «Мова і соціум»; Вип. 1). – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 432 с.;
23. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика / Н. Є. Миропольська. — К: Вища шк., 2002. — 204 с.
24. Молчко О. Порівняльні конструкції з реалією в українській та англійській мовах (перекладознавчий аспект) / О. Молчко // Львівський національний університет ім. Івана Франка. Вісник: Серія: іноземні мови. — 2006. — № 13. — С. 190 — 197.
25. Паршин А. Н. Теория и практика перевода / А. Паршин. — М: Русский язык. — 2000. — 161 с.
26. Savelieva L. Communication in society: methodological principles of sociolinguistic, ISSN 2227-5525. Мова і суспільство. 2017. Випуск 8. С. 5 – 11
Language and society. 2017. Issue 8. P. 5–11.
27. Ситар Р. Реалія як перекладознавча категорія (на матеріалі ліро – епічної поеми « Слово о полку Ігоревім» та її англомовних перекладів) / Р. Ситар // Іноземна філологія. — 2012. — № 124. — С. 170 — 176
28. Слова – реалії // Wikipedia, [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Слова–реалії>
29. Соболев Л. Н. О переводе образа образом // Вопросы художественного перевода. — М: Советский писатель, 1955. — С. 270 — 290.
30. Стефаник В.С. «Камінний хрест» [Електронний ресурс]— Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=336&page=2>
31. Stefanyk Vasyl The Stone Cross. – Toronto: McClelland and Stewart Limited. – P. 21-32.
32. Суперанская А. В. Принципы передачи безэквивалентной лексики // Великобритания, лингвострановедческий словарь. — М: Русский язык., 1978. — С. 468 — 476.
33. Федоров А. В. Введение в теорию перевода. — М: Изд – во литературы на иностранных языках, 1958. — 336 с.

34. Шамова Н. В. Разграничение понятий « эквивалентность» и « адекватность» в переводе / Н. В. Шамова // Вестник Московского ун –та. — 2005. — № 12. — С. 171 — 180.
35. Шахова К. А. Заметки о переводе слов – реалий / К. А. Шахова, А. Г. Баканов // Теорія і практика перекладу. — 1979. — № 2. — С. 93 — 98.
36. Шевченко Т. Г. «Катерина» [Электронный ресурс]— Режим доступа: <http://www.ukrlib.com.ua/books/printzip.php?id=96&bookid=24>
37. Shevchenko Taras «Katerina» translated by Mary Skrypnyk. — Toronto, Canada. — 1960. — С. 20.